

İNTERAKTİV VƏ ƏNƏNƏVİ TƏLİM METODLARINDAN BİRGƏ İSTİFADƏ

Sevda Alxasova,

Bakı şəhəri Pirallahı rayonu 168 nömrəli məktəbin
Azərbaycan dili və ədəbiyyatı müəllimi
E-mail: sevda_123@rambler.ru

Rəyçilər: dos. B. İbadova
dos. A. Bəkirova

Açar sözlər: interaktiv, metod, məqsəd, vəzifələr, sadə, asan.
Ключевое слово: интерактив, метод, цель, задачи, простой, легкий.
Key words: interactive, method, purpose, objectives, simple, easy

Yeni qurulan təhsildə idraki inkişafın parametrlərini nəzərə almaq, ona imkan və şərait yaratmaq, yaddaş məktəbindən təfəkkür məktəbinə keçmək əsas məqsəd hesab olunur. Təhsili bilavasitə inkişafyönümlü bir proses kimi stimullaşdırmaq məktəblərin qarşısında duran əsas vəzifəyə çevrilir. Müasir təhsil humanist prinsiplərə, qarşılıqlı əməkdaşlığa əsaslanmalı, şagird subyekt kimi müəllimlə birgə pedaqoji prosesdəki problemlərin həllində fəal iştirak etməlidir. Şəxsiyyətin formalaşdırılması ən mühüm məqsəd kimi təhsilin dəyərləndirmə indikatoruna çevrilməli, şəxsiyyətyönümlü təhsildə keyfiyyət bütövlükdə təhsilin əsas göstəricisi və mühüm parametri kimi dərk edilməlidir.

Bu günün Azərbaycan məktəbli qlobal dünyanın insanları kimi milli mentalitetini saxlamaqla, ümumi düşüncə tərzinə, integrativ təfəkkürə sahib olmalı, hafizə məktəbinin tələbləri ilə məhdudlaşmamalı, inkişafı daha geniş miqyasda, Avropa kontekstində görməyi bacarmalıdır.

Bu məqsədlə məktəblərimizdə pedaqoji prosesin yeni məzmununda, yeni istiqamətdə təşkil mühüm rol oynayır. Təlim prosesində yeni texnologiyalar tətbiq edilir. Lakin bu zaman ənənəvi təlim prosesinin üstünlükləri və ənənəvi təlim metodları inkar edilir. Biz keçmiş, təhsil sahəsində qazandığımız təcrübəni inkar edə bilmərik.

Varisliyi təmin etmək üçün «nəyi, necə öyrətmək?» sualı hər zaman ənənəvi suallardan biri kimi pedaqoq alimləri, müəllimləri düşündürmüşdür. Ona cavab olaraq müxtəlif metodlar tapılmışdır. Metodlarsız qarşıda qoyulan məqsədə çatmaq, nəzərdə tutulmuş məzmunu öyrətmək, şagirdlərin idrak fəaliyyətini təşkil etmək mümkün deyil. Metod tədris prosesinin özəyidir. Metod layihələşdirilmiş məqsəd ilə son nəticə arasında birləşdirici halqa rolunu oynayır. Metod təlimdə müəyyən məqsədə nail olmaq üçün müəllim il vəzifələrini həll etmək yollarının məcmusu başa düşülür (1, 4).

Təlim metodu mürəkkəb, çoxcəhətli, çoxkeyfiyyətli bir sistemdir. Təlimin məqsədi, məzmunu, qanunauyğunluqları, prinsipləri, formaları təlim metodunda öz əksini tapır. Nə işin məqsədi, nə məzmunu, nə də formaları metodların tətbiqi imkanlarını nəzərə almadan müəyyənləşdirilə bilməz. Bu imkanları məhz metodlar təmin edir. Metodlar didaktik sistemin inkişaf sürətinə təkan verir. Təlimdə tətbiq edilən metodlar irəli getməyə nə qədər imkan verərsə, təlimin səmərəsi də bir o qədər yüksək olar.

Şagirdlərin fərdi xüsusiyyətlərinin (qavrama, dərk etmə, nəticə çıxarma qabiliyyətləri) müxtəlif olmasına baxmayaraq təlim prosesində interaktiv və ənənəvi təlim metodları vəhdətdə tətbiq ediləndə onlarda sərbəst və yaradıcı düşüncə formalaşır, müqayisə etmək, tutuşdurmaq, fərqləndirmək, ümumiləşdirmə aparmaq və tədqiqatçılıq qabiliyyəti yaranır.

Bu gün əsas məqsəd məktəblilərə çox bilik vermək deyil, onlara öyrənməyin yollarını öyrətməkdir. Həm təlim prosesində, həm də sinifdən xaric və məktəbdən xaric tədbirlər prosesində onlarda düşünmə qabiliyyətini, fikri fəallığı, müstəqilliyi inkişaf etdirmək lazımdır. Bu metodlardan istifadə şagirdləri qarşıya qoyulmuş məqsədə nail olmaq yollarını axtarmağa sövq edir və bununla da onların təfəkkürünü fəallaşdırır. Bu da təbii ki, şagirdlərdə idrak fəallığı yaradır, onların tədqiqatçılıq qabiliyyətinin formalaşmasına kömək edir, ideyalar müqayisəli şəkildə təhlil və tədqiq edilir.

Sevda Alxasova

Müəllim təkcə ənənəvi metodlarla tədris sayəsində bu günün tempi ilə heç cür ayaqlaşma bilməz. Çünki ənənəvi təlim prosesində biliklərin praktiki tətbiqi üçün şagirdə müvafiq imkan yaradılmır, dərslərin məzmunu daha çox nəzəri öyrənilir və həyatın tələblərinə uyğunlaşdırılmır. Şagirdin şəxsi təcrübəsi, onun tələbatları, maraqları, qabiliyyətləri və fərdi xüsusiyyətləri nəzərə alınmır. Ona görə də şagirdlər verilən biliyi lazımi səviyyədə dərk etmir. Şagirdin hazır biliyi mənimsəməsi onun təfəkkürünün inkişafı üçün stimulaşdırıcıdır, onun idrak prosesini zəiflədir, uşağı yaradıcılıqdan, sərbəstlik, müstəqillik, təşəbbüskarlıq kimi keyfiyyətlərdən məhrum edir, nəticədə təlimin səmərəliliyi azalır. çünki onun keyfiyyəti şagirdin əqli qabiliyyətlərinin və hafizəsinin inkişaf səviyyəsi, idrak motivasiyasının olub-olmaması kimi psixoloji amillərdən birbaşa asılıdır.

Ənənəvi təlimin səciyyəvi xüsusiyyətləri (müəllimin informasiya çatdırması, hazır informasiyanın mənimsənilməsi üçün şərait yaradılması, müəllim-şagird münasibətlərində əmrlik, hər bir dərslərin mərhələlərə bölünməsi, hazırlığın yoxlanılması, yeni materialın izahı, məhkəmələndirilməsi, məktəblilərin təlim prosesində iştirakı, dərslərin eynitipli keçirilməsi, fənlərə əlaqənin zəifliyi) (2, 28) ilə interaktiv təlimin səciyyəvi xüsusiyyətləri (məktəblilərin qruplarda və cütlərlə fəaliyyəti, hər bir məktəblinin fəal fəaliyyətinin təmin edilməsi, müəllim-məktəbli və məktəbli-məktəbli əməkdaşlığı, didaktik oyunların təşkili, məktəblilərin özlərini və biri-birini qiymətləndirmələri, onların yaradıcılığı, diskussiyaya və debata cəlb edilmələri) müəllim tərəfindən diqqətlə təhlil olunmalı lazımi məqamlar seçilərə vəhdətdə tədris olunmalıdır.

Müəllim təlim metodlarını seçərkən aşağıdakı şərtləri gözərd etməməlidir:

- 1) konkret dərslərin materialının məqsəd, vəzifə və məzmunu;
- 2) məktəblilərin yaş xüsusiyyətləri, onların dərk etmə imkanlarının səviyyəsi;
- 3) tədris prosesinin texniki təminatı;
- 4) məktəblilərin savadlılığı və inkişaf dinamikası;
- 5) müəllimin metodiki ustalığı, onun şəxsi keyfiyyətləri;
- 6) materialın öyrənilməsinə ayrılan vaxt.

Təlim prosesində məktəblilərin yaş xüsusiyyətləri nəzərə alınmalıdır. Təqdim edilən material kiçikyaşlı məktəblilərin yaş və fərdi xüsusiyyətlərinə uyğun olmalıdır. Təlim prosesində mövzunun mahiyyətini açmağa xidmət edən maraqlı əyani vəsaitlərdən istifadə şagirdlərin mənimsəmə prosesinin səmərəliliyini yüksəldir (3, 56).

İnteraktiv və ənənəvi təlim metodlarından vəhdətdə istifadə edilməsi bir sıra imkanlara malikdir:

- 1) bilik və bacarıqları inkişaf etdirir;
- 2) şagirdlərdə özünə inam yaradır;
- 3) yaradıcı, məntiqi və tənqidi təfəkkürü formalaşdırır;
- 4) fərdin və qrupun məsuliyyətini artırır.

Mən fəal bir müəllim kimi çalışıram ki, dil və ədəbiyyat dərslərində beyin həmləsi, söz assosiasiyaları, diskussiya, debatlar, layihələr hazırlanması, konkret situasiyaların təhlili, sərbəst söhbət, rollu oyunlar, BİBÖ, insert, Venn diaqramı, şəxələndirmə, auksion, ziq-zaq kimi interaktiv metodlardan istifadə edirəm. Həmçinin mən ənənəvi təlim metodlarının imkanlarından da maksimal dərəcədə yararlanıram. Dərslərimdə sinifdən xaric iş elementlərinə, sərbəst rəy mübadiləsinə geniş yer verir, həmin dərslərin şagirdlərin müstəqil mütaliəsi ilə proqram materialları üzrə dərslər arasında körpüyə çevrilməsinə nail oluram. Ənənəvi metodlardan müxtəlif formalarından olan - disput, poeziya və nəsr beşdəqiqəlikləri, müsabiqələr, ədəbi səhnələşdirmələr, ekskursiyalardan istifadə bu baxımdan faydalıdır.

M. İbrahimbəyovun «Püstə ağacı» əsəri üzrə dərslərdə əqli hücum fəal təlim üsulu ilə ənənəvi metodun suallar üsulunu vəhdətdə istifadə edərək şagirdlərə suallarla müraciət edirəm: Mühəribə nə deməkdir? Mühəribə insan həyatında necə iz buraxır?

İnteraktiv və ənənəvi təlim metodlarından birgə istifadə

Əqli hücumun bu şəkildə tətbiqi dərstdə qarşıya qoyulan məqsədlə bağlı müxtəlif ideyaların yaranmasına imkan verir. Həmçinin burada dərslin ənənəvi şəkildə suallarla qurulması şagirdlərimizə mövzunun daha asan anlaşılmasında kömək edir.

İnteraktiv və ənənəvi metodlardan vəhdətdə istifadə nəticəsində aşağıdakı məqsədlərə nail olmaq mümkündür: məktəblilərin fənlərin öyrənilməsinə marağı artır, onlarda məntiqi düşünmə, ətraf aləmə, cisim və hadisələrə tənqidi yanaşma, ətrafda olanları yaradıcı surətdə dəyişmə, bilikləri müstəqil əldə etmə, müstəqil qərar çıxarma, müqayisə etmə keyfiyyətləri inkişaf edir.

Problemin aktuallığı. Respublikada interaktiv və ənənəvi metodlardan vəhdətdə istifadənin xüsusiyyətlərinin tədrisdəki səmərəliliyinin ölçülməsi sahəsində tədqiqat işləri az aparılmış, sorğular keçirilməmiş, təhlil olunmamışdır. Bu sahədə araşdırmaların aparılmasına ciddi ehtiyac vardır.

Problemin yeniliyi. İnteraktiv və ənənəvi metodlardan vəhdətdə istifadənin xüsusiyyətlərinin tədrisinə təhsilə verə biləcəyi böyük səmərə barədə təsəvvür yaradılır.

Problemin praktik əhəmiyyəti. Araşdırma bu sahə üzrə iş aparan peşə sahiblərinə və mütəxəssislərə əməli kömək göstərəcəkdir.

ƏDƏBİYYAT

1. Ağayev Ə.Ə. Təlim prosesi: ənənə və müasirlik. Bakı: Adiloğlu, 2006.
2. Əmircanova Q. A. Lirik əsərlərin öyrənilməsində interaktiv metodlardan istifadə. «Azərbaycan dili və ədəbiyyat tədrisi» jurnalı, 2007, № 1
3. Veysova Z.A. Fəal/interaktiv təlim. Bakı, 2007.

С. Алхасова

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИНТЕРАКТИВНОГО И ТРАДИЦИОННОГО МЕТОДОВ В ЕДИНСТВЕ РЕЗЮМЕ

В статье даются содержание и понятие интерактивного и традиционного методов, освещаются возможности творческих способностей учащихся, умение применять интерактивные и традиционные методы в единстве в обучении.

S. Alxasova

USING INTERACTIVE AND TRADITIONAL METHODS IN THE UNITY SUMMARY

The article provides the content and concept of traditional and interactive methods, highlighting the opportunities of creative abilities of students, the ability to apply interactive and traditional methods of learning in unity.

Redaksiyaya daxil olub: 20.06.2016